

Biblioteka LingVariów

Glottodydaktyka

Tom 24

Dorota Pudo

FANI POPKULTURY NA LEKCJI JEZYKA OBCEGO

GLOTTODYDAKTYCZNY POTENCJAŁ FANFICTION

CRÉATIVITÉ fandom
writing LANGUES
popkultura wyobraźnia creativity
język obcy culture fanfiction
POPKULTURA languages
motywacja fanfiction écriture
culture pisanie kreatywność
imagination wyobraźnia
kreatywność MOTIVATION

FANI POPKULTURY NA LEKCJI JĘZYKA OBCEGO

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 24

Redaktor naukowy serii
Iwona Janowska

DOROTA PUDO

FANI POPKULTURY NA LEKCJI JĘZYKA OBCEGO
GŁOTTODYDAKTYCZNY POTENCJAŁ FANFICTION

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 24

DOROTA PUDO

FANI POPKULTURY NA LEKCJI JĘZYKA OBCEGO
GŁOTTODYDAKTYCZNY POTENCJAŁ FANFICTION

Księgarnia Akademicka
Kraków 2024

Dorota Pudo
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
✉ <https://orcid.org/0000-0002-5402-6308>
✉ dorota.pudo@uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego,
Dorota Pudo and Księgarnia Akademicka, 2024

Recenzent
dr hab. Krzysztof Kotuła

Opracowanie redakcyjne
Jolanta Ejzert

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8368-164-1 (druk)
ISBN 978-83-8368-165-8 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788383681658>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	13
--------------------	----

CZĘŚĆ I: KONTEKSTY

Rozdział 1: Fandom, fani i fanfiction	21
1.1. Czym jest fanfiction? Próba definicji	21
1.1.1. Fanfiction a fikcja profesjonalna	21
1.1.2. Dystrybucja fanfiction	24
1.1.3. Pisanie na podstawie kanonu a tradycja literacka	26
1.2. Jakie jest fanfiction? Synteza najpopularniejszych klasyfikacji	28
1.2.1. Rodzaje związków romantycznych i/lub erotycznych w fanfiction	28
1.2.2. Stosunek fanfiction do tekstu źródłowego	29
1.2.3. Tematyka fanfiction i popularne motywy	30
1.2.4. Cechy formalne fanfiction	32
1.3. Dlaczego fanfiction? Motywy i modalności obcowania z fanfiction	33
1.3.1. Informacje pozatekstowe towarzyszące fanfiction	33
1.3.2. Czynniki warunkujące wybór fanfiction przez czytelników	34
1.3.3. Czytelnictwo skrojone na miarę	36
1.4. Gdzie i z kim? Społeczność fanfiction i pisanie kolektywne	37
1.4.1. Platformy internetowe zamieszczające fanfiction	38
1.4.2. Demograficzna charakterystyka pisarzy fanfiction	40
1.4.3. Dostępność informacji zwrotnej	41
1.4.4. Ekonomia daru i ludyczny charakter wspólnot fanfiction	42
1.5. Podsumowanie	44
 Rozdział 2: Motywacja w glottodydaktyce i w fandomie	 47
2.1. Teorie motywacji w psychologii	48
2.1.1. Teoria autodeterminacji	48

2.1.2. Kategoria celu w motywacji	51
2.1.3. Motywacja a subiektywne prawdopodobieństwo sukcesu	53
2.2. Teorie motywacji w glottodydaktyce	55
2.2.1. Motywacja integracyjna i instrumentalna	56
2.2.2. Językowe Ja idealne i powinnościowe	57
2.2.3. Holistyczne i dynamiczne ujęcia motywacji	60
2.3. Motywacja i afekt w fandomie	63
2.3.1. Fandom jako przykład motywacji wewnętrznej	63
2.3.2. Zaangażowanie, tożsamość i afekt w fandomie	66
2.3.3. Fandom jako wspólnota	70
2.3.4. Dynamika motywacji w fandomie	71
2.4. Podsumowanie	72

Rozdział 3: Możliwe zastrzeżenia do wykorzystania fanfiction na lekcji języka obcego

3.1. Zła literatura: amatorska, półlegalna, niepoważna	75
3.1.1. Literacka jakość fanfiction	75
3.1.2. Kultura popularna a kultura wysoka	77
3.1.3. Potencjalne zalety fanfiction	79
3.2. Szkodliwe treści	82
3.2.1. Erotyka w fanfiction	83
3.2.2. Przemoc w fanfiction	85
3.2.3. Tożsamościowy, katartyczny i terapeutyczny wymiar pisanie i czytania fanfiction	87
3.2.4. Selekcja fanfiction pod względem treści	89
3.3. Fanfiction a kultura obcojęzyczna i edukacja międzykulturowa	91
3.3.1. Kultura na lekcji języka obcego	91
3.3.2. Kultura narodowa a kultura globalna	95
3.4. Nie dla każdego – nie każdy jest fanem	97
3.4.1. Wszechstronność i wielozadaniowość fanfiction	97
3.4.2. Przykład wykorzystania fragmentu fanfiction w pracy z publicznością ogólną	98
3.4.3. Fanfiction dla fanów i niefanów	101
3.5. Podsumowanie	102

Rozdział 4: Miejsce fanfiction w glottodydaktyce

4.1. Fanfiction w rozwijaniu kompetencji ogólnych i kluczowych	106
--	-----

4.1.1. Kompetencje ogólne	106
4.1.1.1. Uwarunkowania osobowościowe (<i>savoir-être</i>)	107
4.1.1.2. Wiedza deklaratywna (<i>savoir</i>)	113
4.1.1.3. Wiedza proceduralna (<i>savoir-faire</i>)	115
4.1.1.4. Umiejętność uczenia się (<i>savoir-apprendre</i>)	116
4.1.2. Kompetencje medialne i cyfrowe	116
4.1.3. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	118
4.1.4. Przedsiębiorczość i kreatywność	120
4.1.5. Umiejętność uczenia się i autonomia	123
4.2. Fanfiction w rozwijaniu działań językowych (recepcji, produkcji, interakcji i mediacji)	126
4.2.1. Pisemne działania receptywne	126
4.2.2. Pisemne działania produktywne	129
4.2.3. Ustne i pisemne działania interakcyjne	135
4.2.4. Ustne i audiowizualne działania receptywne i produktywne	137
4.2.5. Działania mediacyjne	139
4.2.5.1. Rodzaje mediacji	139
4.2.5.2. Mediacja tekstu na portalach fanfiction	141
4.2.5.3. Mediacja pojęć na portalach fanfiction	142
4.2.5.4. Mediacja komunikacji na portalach fanfiction	144
4.3. Komunikacyjne kompetencje językowe	145
4.3.1. Kompetencja leksykalna	146
4.3.2. Kompetencja gramatyczna	150
4.3.3. Pozostałe kompetencje lingwistyczne	151
4.3.4. Kompetencja socjolingwistyczna	153
4.3.5. Kompetencja pragmatyczna	154
4.4. Fanfiction a wybrane podejścia, metody i techniki nauczania języków obcych ..	155
4.4.1. Fanfiction w podejściu działaniowym	155
4.4.2. Fanfiction w pracy metodą projektu	158
4.4.3. Fanfiction a techniki symulacyjne i dramowe	160
4.4.4. Fanfiction w pracy metodą storytellingu	163
4.4.5. Fanfiction a nowe technologie w kształceniu językowym	165
4.5. Tekst literacki na lekcji języka obcego a praca z fanfiction	168
4.5.1. Tekst literacki a różne podejścia i metody w nauczaniu języków obcych ..	168
4.5.2. Tekst literacki jako dokument autentyczny	170
4.5.3. Sposoby pracy z tekstem literackim na zajęciach z języka obcego	172
4.5.4. Fanfiction jako obcojęzyczny tekst literacki	173

4.6. Pisanie w międzynarodowej społeczności wirtualnej	175
4.6.1. Fandom globalny i lokalny	175
4.6.2. Fandom jako wspólnota praktyk	177
4.6.3. Fandom jako przestrzeń wspólnych zainteresowań	178
4.6.4. Fandom jako wspólnota wyobrażona	180
4.7. Podsumowanie	182

CZĘŚĆ II: APLIKACJE

Rozdział 5: Fanfiction w nieformalnym uczeniu się języków obcych. Studium przypadku	187
5.1. Opis badania	187
5.1.1. Stan badań	187
5.1.2. Cele i metody badania	191
5.1.3. Plan rozdziału	194
5.2. Ogólna charakterystyka profilu użytkowniczki	195
5.2.1. Chronologia prac użytkowniczki w zależności od języka	195
5.2.2. Użytkowniczka jako fanka – analiza użytych materiałów źródłowych	197
5.2.3. Charakterystyka popularności użytkowniczki na portalu	198
5.3. Analiza próbek tekstów	200
5.3.1. Próbkki tekstów w języku angielskim	200
5.3.2. Próbkki tekstów w języku francuskim – pierwsze prace	206
5.3.3. Próbkki w języku francuskim – fragmenty z późniejszych lat	211
5.3.4. Analiza próbek tekstów autorki jako tłumaczeń	217
5.3.5. Podsumowanie analizy próbek tekstów	223
5.4. Analiza interakcji użytkowniczki z czytelnikami	226
5.4.1. Uwagi ogólne	226
5.4.2. Komentarze skoncentrowane na treści fanfikcji	227
5.4.3. Komentarze odnoszące się do języka	231
5.4.4. Przykłady bardziej rozbudowanych komentarzy	236
5.4.5. Komentarze oferujące porady językowe	240
5.4.6. Podsumowanie charakterystyki interakcji użytkowniczki z czytelnikami	246
5.5. Podsumowanie studium przypadku	248

Rozdział 6: Fanfiction na zajęciach z języka francuskiego. Sprawozdanie z badania w działaniu	253
6.1. Opis badania	253
6.1.1. Stan badań	253
6.1.2. Cele badania i pytania badawcze	260

6.1.3. Opis projektu fanfiction wraz z uzasadnieniem dydaktycznym	262
6.1.4. Charakterystyka projektu fanfiction od strony badawczej	266
6.1.5. Charakterystyka badanej grupy i przebieg badania	268
6.1.6. Metody analizy danych i prezentacji wyników	270
6.2. Wyniki badania	271
6.2.1. Wyniki pierwszej ankiety	271
6.2.1.1. Zainteresowanie studentów kulturą popularną	271
6.2.1.2. Studenci i fandom	272
6.2.1.3. Ulubione fandomy studentów	274
6.2.1.4. Definicja fanfiction, powody jej tworzenia i jej obecność w sieci	275
6.2.1.5. Wcześniejsze doświadczenia i opinie o fanfiction	277
6.2.1.6. Podsumowanie pierwszej ankiety	279
6.2.2. Wyniki drugiej ankiety	280
6.2.2.1. Dostępność fanfiction na wybrany temat	280
6.2.2.2. Budowa wybranej fanfikcji	281
6.2.2.3. Język wybranej fanfikcji	281
6.2.2.4. Ogólne zadowolenie z lektury	284
6.2.2.5. Emocje towarzyszące lekturze fanfikcji	285
6.2.2.6. Zalety i wady przeczytanych fanfikcji	286
6.2.2.7. Pozostawienie śladu lektury	287
6.2.2.8. Podsumowanie drugiej ankiety	287
6.2.3. Wyniki trzeciej ankiety	289
6.2.3.1. Długość fanfikcji	289
6.2.3.2. Najczęściej wybierane gatunki	291
6.2.3.3. Struktura fanfikcji	292
6.2.3.4. Język fanfikcji	294
6.2.3.5. Ogólna charakterystyka procesu pisania fanfiction	295
6.2.3.6. Emocje towarzyszące procesowi pisania	297
6.2.3.7. Trudności napotkane podczas pisania	299
6.2.3.8. Umiejętności obcojęzyczne zdobyte w trakcie pisania	301
6.2.3.9. Motywacja podczas pisania	302
6.2.3.10. Zadowolenie z rezultatu zadania	304
6.2.3.11. Zamiar napisania kolejnej fanfikcji	305
6.2.3.12. Podsumowanie wyników trzeciej ankiety	306
6.2.4. Wyniki czwartej ankiety	308
6.2.4.1. Udostępnienie fanfiction i uzasadnienie decyzji	308
6.2.4.2. Uzyskana informacja zwrotna i zamiar udostępniania kolejnych tekstów	311

6.2.4.3. Dodatkowe uwagi o projekcie	311
6.2.4.4. Podsumowanie czwartej ankiety	314
6.2.5. Inne elementy projektu	314
6.2.5.1. Lektura fanfiction na zajęciach	314
6.2.5.2. Warsztat językowy	317
6.2.5.3. Napisane przez studentów fanfiction	320
6.2.6. Przykładowe profile respondentów	323
6.2.6.1. Przykład A (niskie zaangażowanie)	323
6.2.6.2. Przykład B (rosnące zaangażowanie)	326
6.2.6.3. Przykład C (malejące zaangażowanie)	329
6.2.6.4. Przykład D (wysokie zaangażowanie)	331
6.2.6.5. Podsumowanie profili respondentów	334
6.3. Podsumowanie badania w działaniu	335
6.3.1. Projekt fanfiction jako znaczące zadanie komunikacyjne	335
6.3.2. Stosunek studentów do kultury popularnej oraz fanfiction	336
6.3.3. Motywacja studentów podczas pracy z fanfiction	337
6.3.4. Fanfiction w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnej i kompetencji ogólnych	339
6.3.5. Ograniczenia badania i perspektywy badawcze	341
ZAKOŃCZENIE	345
Załączniki	351
Załącznik 1: Ankieta nr 1	351
Załącznik 2: Ankieta nr 2	352
Załącznik 3: Ankieta nr 3	353
Załącznik 4: Ankieta nr 4	354
Załącznik 5: Przykładowa karta lektury fanfiction wykorzystana podczas wspólnej lektury na zajęciach	355
BIBLIOGRAFIA	357
SUMMARY	374
INDEKS NAZWISK	376

*Dla Tomka, Ewy i Ani,
a także dla wszystkich,
którzy pomagali mi odkrywać
fascynujący świat fanfiction*

WPROWADZENIE

Fanfiction (lub fan fiction, fanfikcja) jest zjawiskiem literackim związanym z kulturą popularną, towarzyszącym jej najbardziej zagorzałym miłośnikom – fanom – od ponad półwiecza. Polega ono na tworzeniu fikcyjnych opowieści osadzonych w świecie wyobrażonym przez kogoś innego, obecnym w książkach, filmach, serialach czy grach komputerowych. Odbiorcy, którym dany program spodobał się tak bardzo, że zainwestowali weń różnego rodzaju zasoby – czas, pieniądze, a przede wszystkim własne emocje – nie zadowolają się samym odbiorem i idą o krok dalej, tworząc własny tekst, będący przedłużeniem, modyfikacją, wariacją na temat ukochanego zjawiska popkultury. Taki utwór – zwany po polsku fanfikcją czy fanfikiem albo fikiem – może następnie zostać opublikowany na stosownym portalu internetowym, gdzie odnajdą go inni fani tego samego programu, przeczytają, polubią, zostawią komentarz. Fanowskie utwory literackie, podobnie jak masowe teksty popkultury, gromadzą wokół siebie wspólnoty entuzjastów, którzy nieustannie powiększają, podtrzymują, nadają życie temu otwartemu, potencjalnie nieskończonemu archiwum tekstów, zostawiając swój drobny ślad w świecie kultury wirtualnej, rozwijając swoje pisarskie talenty i świetnie się przy tym bawiąc. Trzeba przy tym nadmienić, że pisanie i czytanie fanfiction jest zjawiskiem masowym – nowe teksty tego typu ukazujące się codziennie w sieci można liczyć w setkach tysięcy; reakcje czytelników – w milionach.

Fanfikcja, jako fenomen związany z odbiorem kultury popularnej i jako jedno z licznych pól kulturalnej działalności fandomów (wspólnot fanów), wzbudziła zainteresowanie licznych badaczy z zakresu medioznawstwa, kulturoznawstwa, studiów nad fanami (*fan studies*), rzadziej literaturoznawstwa. Historycznie zainteresowanie badaczy fanfikcją i fandomem w ogóle można podzielić na trzy główne fazy czy fale: falę dewiacji, falę oporu i falę głównego nurtu (Siuda 2010: 88-98). Na samym początku, tuż po ukształtowaniu się pierwszych współczesnych fandomów wokół miłośników *science fiction* w latach 30. XX wieku, postrzegano fanów jako niedojrzałych, zdziecinniałych, antyspołecznych (por. np. Hinerman 1992). Jednak to spojrzenie uległo diametralnej zmianie, a wielu badaczy drugiej fali zainteresowało się

fandomem jako środowiskiem odczytań zbuntowanych, ośrodkiem oporu przeciw mediom głównego nurtu. Wypada tu wymienić pionierską monografię Jenkinsa *Textual Poachers. Television Fans and Participatory Culture* z 1992 roku, która jako pierwsza dowartościowała niezauważany lub wykpiwany przed środowisko akademickie fandom oraz położyła fundamenty pod współczesne *fan studies*. W tym samym roku ukazała się książka *Enterprising Women. Television Fandom and the Creation of Popular Myth* Bacon-Smith, pierwsza wszechstronna etnografia fandomu. Także słynny artykuł Fiske'a *The Cultural Economy of Fandom* (1992) prezentował wyraźną opozycję wobec tendencji patologizacji fandomu, obecnej w pierwszej fali. Z kolei trzecia fala charakteryzuje się tym, że analizowany w jej ramach fandom nie jest już zjawiskiem niszowym – ze względu na masowy charakter bliżej mu do głównego nurtu, a badacze próbują wyjść poza dychotomię pozytywnego i negatywnego postrzegania fandomu. Można tu zaliczyć książkę Jenkinsa *Convergence Culture* (2006), a także monografię Pugh *The Democratic Genre. Fan Fiction in a Literary Context* (2005), która jako pierwsza ujmuje fanfiction z perspektywy czysto literaturoznawczej (i pozostaje w tym wciąż stosunkowo osamotniona). Do trzeciej fali można także zaliczyć prace badaczek takich jak Coppa (2017), Hellekson (2014), De Kosnik (2015), Jamison (2013), Fathallah (2017) i wielu innych.

Także w polskiej literaturze przedmiotu dostępne są bardzo interesujące i wartościowe (choć wciąż stosunkowo nieliczne) opracowania zjawiska fanfiction od strony medioznawczej, kulturoznawczej czy literaturoznawczej. Szczególnie polecającą lekturą dla osób, którym zjawisko fandomu jest zupełnie obce, może być dwuczęściowa monografia Lisowskiej-Magdziarz *Fandom dla początkujących* (2017, 2018). Jest to, jak pisze autorka, swoiste *fansplaining*, czyli próba wytłumaczenia różnych praktyk, wartości i znaczeń, które są oczywiste dla każdego, kto kiedykolwiek był aktywny w jakimkolwiek fandomie, lecz mogą być egzotyczne, dziwne i niezrozumiałe dla osób niezainteresowanych zjawiskami kultury popularnej (Lisowska-Magdziarz 2018: 182). Zawiera ona jednak wiele cennych obserwacji i analiz fandomu i fanfiction, które mogą okazać się przydatne nawet dla specjalistów. Inne interesujące monografie, skupione już na samym fanfiction, to *Fandom. Fanowskie modele odbioru* Kobus (2018), *Fan fiction. Nowe formy opowieści* Gąsowskiej (2015) oraz doktorat Oberc pt. *Fan fiction – dzieło i interpretacja* (2021).

Potencjał edukacyjny fanfiction, choć wydaje się ogromny, był przedmiotem zainteresowania rzadziej niż aspekty związane z jego wymiarem wspólnotowym czy sposobami transformacji tekstów pierwotnych. Problematyka ta doczekała się jednak różnych opracowań w postaci książek i artykułów, głównie anglojęzycznych, z których część poświęcona jest także zagadnieniom glottodydaktycznym. Książka *Adolescents and Online Fan Fiction* (Black 2008) dotyczy rozwijania przez osoby piszące fanfiction rozmaitych kompetencji redakcyjnych i językowych, także obcojęzycznych. Część badaczy proponuje wprowadzenie fanfiction na zajęcia z języka

ojczystego czy literatury (Brunel 2018, Smol 2018, Aronsson 2019). Jenkins rozważa potencjał edukacyjny fanfiction w kontekście kształtowania umiejętności tworzenia i redagowania tekstu, charakteryzacji, krytycznego myślenia (Jenkins 2006: 169-185). Booth nazywa fandom „klasą przyszłości”, podkreślając zdolność fandomu do uczenia krytycznego myślenia, pisania, dyskusowania oraz przemyślanej oceny mainstreamowej kultury (Booth 2015: 1.1). Sauro umieszcza fanfiction w kontekście nieformalnego uczenia się języków obcych w rozdziale monografii poświęconej temu zagadnieniu zatytułowanym *Fan Fiction and Informal Language Learning* (2020), dokonując przeglądu badań w tym zakresie. Prowadzi także własne badania w zakresie przydatności fanfiction w edukacji językowej zarówno na studiach neofilologicznych (w kształceniu przyszłych nauczycieli), jak i w liceum (Sauro 2021). Jeden z jej projektów zaowocował stworzeniem bogatych zasobów dydaktycznych opartych między innymi na fanfiction, gotowych do wykorzystania w edukacji anglojęzycznej (FanTALES Group 2020). Z polskich specjalistów Lisowska-Magdziarz zajmowała się fandomem jako miejscem edukacji kulturalnej (2016) czy jako miejscem spontanicznego kształtowania kompetencji takich jak *media literacy*, kompetencja technologiczna czy wielomodalna (2017: 153-160). Podobnie na potencjał edukacyjno-wychowawczy fandomu patrzy Siuda (2008). Brakuje jednak prac ukazujących fanfiction jako możliwy zasób glottodydaktyczny, a tym bardziej zbiorczego opracowania ilustrującego potencjał fanfiction w nauczaniu i uczeniu się języków.

Czytanie i tworzenie fanfikcji jest działaniem całościowo zakorzenionym w języku, sztuką słowa oddanego na usługi wyobraźni, ekspresji, komunikacji. Siła fascynacji kulturą popularną jest tak wielka, że w dobie rzekomego kryzysu czytelnictwa miliony ludzi – w tym dzieci i młodzieży – czytają z wypiekami na twarzy teksty tworzone i publikowane poza oficjalnym obiegiem, do których czytania nikt ich nie zmusza, a często wręcz zniechęca czy wyśmiewa. Miliony amatorów za darmo umieszczają w sieci swoje utwory, często długie, złożone i stylistycznie dopracowane. Edukator pracujący z językiem i słowem nie może przejść obojętnie wobec tego olbrzymiego kapitału alfabetyzacyjnego. Dodatkowo ze względu na fakt, że zarówno fandomy związane z popkulturą, jak i społeczności fanfiction mają charakter zglobalizowany, wielojęzyczność wydaje się istotnym aspektem uczestnictwa w tej wymianie tekstów, zwłaszcza dla fanów, których pierwszy język nie ma charakteru międzynarodowego. Taka sytuacja zdaje się otwierać intrygujące perspektywy dla glottodydaktyków i nauczycieli języków obcych.

Niniejsza publikacja stawia sobie za cel przedstawienie oraz uzasadnienie możliwości wykorzystania zjawiska fanfiction w procesie opanowywania języka obcego, zarówno w uczeniu się autonomicznym i nieformalnym, jak i w klasie językowej. Z uwagi na brak opracowań dotyczących fanfiction w polskiej literaturze glottodydaktycznej ujęcie proponowane w tej pracy jest na tyle ogólne i abstrakcyjne, że poza najmłodszymi (dziećmi dopiero uczącymi się czytać i pisać) może dotyczyć

każdego rodzaju publiczności, w różnym wieku i różnych rodzajach placówek edukacyjnych, a nawet uczących się samodzielnie.

Praca ta, ze względu na swój teoretyczny i badawczy charakter, skierowana jest przede wszystkim do badaczy glottodydaktyków jako wkład w rozwój wiedzy o wykorzystaniu nowych zjawisk kulturowych do celów glottodydaktycznych. Pewne jej implikacje mogą jednak okazać się użyteczne także dla praktyków z różnych powodów zainteresowanych tą problematyką (nauczycieli języków obcych, uczniów czy też fanów kultury popularnej uczących się języków obcych).

Ponieważ zjawisko fanfiction, jak wskazano wyżej, jest przedmiotem zainteresowania przede wszystkim medio- i kulturoznawców, założeniem przyjętym roboczo w tej pracy jest brak pogłębionej znajomości zjawiska wśród glottodydaktyków i nauczycieli. Jako że w świadomości potocznej fanfiction często ma bardzo złą sławę, zwłaszcza wśród osób niemających osobistego doświadczenia ze środowiskiem fanów, jednym z celów publikacji jest również prezentacja i promocja fanfiction wśród glottodydaktyków i nauczycieli; stąd obecność dość szczegółowych rozważań przybliżających, opisujących i analizujących to zjawisko. Stąd także interdyscyplinarny charakter pracy: z jednej strony odwołuje się ona do teorii i badań glottodydaktycznych, z drugiej – w dużej mierze odnosi się także do studiów medio- czy kulturoznawczych, które dostarczają opisów i analiz fenomenów związanych z fandomem.

Niniejsza praca składa się z dwóch części. Pierwsza z nich, zatytułowana *Konteksty*, jest poświęcona rozważaniom teoretycznym. W pierwszej kolejności zostaje przedstawione samo zjawisko fanfiction w kontekście badań nad odbiorem kultury popularnej oraz na tle innych fanowskich działań twórczych. Ponieważ ważnym uzasadnieniem wprowadzenia fanfiction do nauki języków obcych wydaje się jego potencjalny wpływ na motywację uczących się, drugi rozdział jest poświęcony przedstawieniu głównych orientacji teoretycznych i prawidłowości związanych z motywacją w nauce języków obcych i w fandomie. Następnie ukazano kilka potencjalnych zastrzeżeń co do wykorzystania tego typu materiału, które w pewnych kontekstach mogą powodować eliminację fanfiction z oddziaływań dydaktycznych bez uprzedniego zapoznania się z nim. Zarzuty te zostają zrównoważone możliwymi kontrargumentami broniącymi tego typu twórczości zarówno po prostu jako kreatywnego hobby, jak i jako narzędzia w warsztacie dydaktyka. Wreszcie w ostatnim rozdziale omówiony zostaje glottodydaktyczny potencjał praktykowania fanfiction w edukacji formalnej, w odniesieniu do działań i kompetencji językowych i komunikacyjnych, które uczący się mogą doskonalić dzięki tej formie pracy. Spontaniczne działania fanów czytających, tworzących, recenzujących fanfiction pozostają tutaj głównym punktem odniesienia. Ponieważ jest ono bardzo wszechstronnym materiałem dydaktycznym, którego spontaniczne użycia online wykorzystują różne działania językowe i mobilizują różne kompetencje, omówienie potencjalnych dydaktycznych użyć fanfiction wymaga dokonania przeglądu bardzo wielu zagadnień

glottodydaktycznych. Ze względu na ograniczone rozmiary tej pracy poszczególne zagadnienia przedstawiane będą zatem sumarycznie, nie da się bowiem tak szerokiej problematyki omówić, konsekwentnie utrzymując wysoki poziom szczegółowości i głębi analizy.

Druga część, *Aplikacje*, ma charakter praktyczny. Zawiera raporty z dwóch badań ukazujących glottodydaktyczne wykorzystanie fanfiction z dwóch punktów widzenia: jako narzędzia spontanicznie wykorzystywanego do nauki języków przez fanów aktywnie udzielających się na portalach fanfiction oraz jako materiału dydaktycznego możliwego do wykorzystania w edukacji formalnej. W pierwszej sekcji przedstawiono zrealizowane w nurcie wirtualnej etnografii studium przypadku wielojęzycznej fanki, która buduje swoją kompetencję językową, zamieszczając setki tekstów fanfiction na platformie AO3, kolejno w czterech różnych językach obcych. Analiza próbek jej obcojęzycznych tekstów ma za zadanie pokazanie rozwoju kompetencji komunikacyjnej w zakresie wypowiedzi pisemnej poprzez tworzenie tekstów fikcyjnych i uczestnictwo w funkcjonowaniu portalu. Z kolei analiza dialogów z czytelnikami jej tekstów, udzielającymi informacji zwrotnej oraz porad językowych, służy zbadaniu roli kooperacyjnego i wspólnotowego aspektu udzielania się na portalu fanfiction w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnej fanów.

Drugi rozdział części praktycznej zawiera sprawozdanie z dwuletnich badań w działaniu nad użyciem francuskojęzycznego fanfiction na zajęciach ze studentami różnych języków romańskich, z wykorzystaniem ankiet zawierających zapis ich odczuć co do procesu i efektów tego eksperymentu. Badanie miało na celu diagnozę motywacji, emocji, zaangażowania studentów w projekt fanfiction, postrzeganych przez nich językowych korzyści wyniesionych z owego projektu oraz wpływu zadania na rozwijanie kompetencji komunikacyjnej oraz kompetencji ogólnych, szczególnie w aspekcie *savoir-être* i *savoir-apprendre*.

Trzeba zaznaczyć, że część badawcza obejmuje znacznie węższy zakres problemów niż część teoretyczna, gdyż celem tej pierwszej było ukazanie jak najszerszej panoramy możliwych dydaktycznych użyć fanfiction, podczas gdy badanie w działaniu eksploruje tylko jedno takie użycie (semestralny projekt indywidualnego czytania i pisanja fanfiction na samodzielnie wybrany temat). Na końcu książki znajduje się aneks zawierający wszystkie formularze ankiet oraz przykładową kartę pracy. Choć większość prezentowanego materiału praktycznego opiera się na przykładach francuskojęzycznych, proponowane techniki nadają się do wykorzystania przy uczeniu się i nauczaniu dowolnego języka obcego.

Trzeba podkreślić, że w niniejszej pracy fanfiction traktowane jest jako rodzaj materiału językowego, gatunek tekstu, który uczący się mogą czytać, tworzyć, komentować, porównywać itp. Nie jest to zatem metoda pracy dydaktycznej, a jedynie narzędzie, które można wykorzystać w klasie przy użyciu mniej lub bardziej tradycyjnych metod.

Praca z fanfiction zapewne nie jest dla każdego. Nie chodzi o metodę cud, która sprawdzi się w każdym kontekście i z każdą publicznością. Tak jak wskazano w tytule tej książki, osobami, które mogą najbardziej skorzystać na wprowadzeniu fanfiction do klasy językowej, są fani popkultury, fascynujący się jednym lub wieloma zjawiskami z nią związanymi – książkami, serialami, filmami, gramami komputerowymi, zespołami muzycznymi, komiksami lub innymi formami. Osoby, które wyraźnie preferują kulturę wysoką, nie lubią używać wyobraźni w pracy językowej, nie interesują się fikcją literacką w żadnej formie bądź traktują naukę języka czysto pragmatycznie prawdopodobnie nie będą zmotywowane tą propozycją dydaktyczną. Może ona wzbudzić w takich osobach opór, znudzenie lub irytację. Ponieważ jednak takie indywidualne zróżnicowanie preferencji dotyczy każdego rodzaju materiału czy narzędzia dydaktycznego, a fani kultury popularnej (choćby umiarkowani) są znaczną grupą, wydaje się, że liczba potencjalnych beneficjentów uzasadnia w pełni poświęcenie tej publikacji ich glottodydaktycznym interesom.

CZEŚĆ I
KONTEKSTY

ROZDZIAŁ 1.

FANDOM, FANI I FANFICTION

1.1. Czym jest fanfiction? Próba definicji

Roboczą definicję fanfiction (fan fiction, fanfikcji) przedstawiono już we wprowadzeniu, warto jednak trochę ją uszczegółowić. Nazywamy tak tekst literacki napisany przez fana (a najczęściej fankę) jakiegoś zjawiska popkultury (książki, filmu, serialu, gry komputerowej, komiksu, zespołu muzycznego itd.), którego akcja rozgrywa się w fikcyjnym uniwersum tego zjawiska i nawiązuje do jego kluczowych elementów, takich jak postaci, miejsca czy przedstawione wydarzenia. Tekst ten jest z reguły publikowany pod pseudonimem w internecie, na przeznaczonej do tego stronie. Kilka spraw wymaga tutaj doprecyzowania.

1.1.1. Fanfiction a fikcja profesjonalna

Po pierwsze, należy odróżnić fanfik (tzn. tekst typu fanfiction) od tzw. profika, czyli powieści również osadzonej w fikcyjnym świecie jakiegoś istniejącego zjawiska popkultury, lecz opublikowanej przez komercyjne wydawnictwo na licencji udzielonej przez twórców oryginalnego zjawiska (Gąsowska 2015: 112-113). Profik jest metodą, która czasem pomaga znanym popkulturowym markom podtrzymać zainteresowanie fanów na długo po tym, jak sam program zejdzie już z anteny, lub w przerwie między kolejnymi sezonami, filmami itp. Jest sposobem na dostarczenie większej ilości ulubionych przez widzów treści, w sytuacji gdy kanał główny (film, serial itp.) jest już zamknięty, emisja została zakończona lub przerwana. Publikacja profików jest odpowiedzią producentów na zapotrzebowanie publiczności, a także sposobem na wygenerowanie dodatkowych zysków z utworu, którego pierwotne możliwości komercyjne zostały już wyeksploatowane.

Pisarz, który pisze profika, czyni to zatem za zgodą, a czasem na zaproszenie twórców danego uniwersum, do którego ma za zadanie nawiązać. Zwykle jest to osoba, która pisanie para się zawodowo i ma już na koncie kilka opublikowanych tytułów, niekiedy związanych z tą samą lub inną marką popkulturową. Taki pisarz

musi stworzyć tekst przemawiający do publiczności na tyle szerokiej, że proces publikacji się opłaci i można będzie liczyć na pewne grono czytelników, którzy zapłacą za jego przeczytanie. Musi on także być zgodny z profilem danej marki – jeśli ma to być profil nawiązujący do filmów i komiksów związanych z superbohaterem, będzie to powieść akcji, skupiona na przygodach bohaterów, walce dobra ze złem itp. Licencja wiąże się z bezwzględnym respektowaniem przez pisarza wszystkich koncepcji, które z daną marką wiążą jej twórcy. Taka działalność pisarska ma charakter komercyjny i opiera się na umowie prawnej zawartej między pisarzem i wydawnictwem a właścicielami praw autorskich do materiału źródłowego. Pisarz może być fanem czy wielbicielem programu, w którego fikcyjnym świecie osadzi swój utwór, jednak wybór danego uniwersum może być również podyktowany wyłącznie względami komercyjnymi. Autor profika powinien dane uniwersum dobrze znać, ale nie musi go kochać.

Z fanfikcją rzecz ma się zupełnie inaczej¹. Tworzący ją fani (czy też, znacznie częściej, fanki – gramatyczny rodzaj męski będzie domyślnie dotyczył osób wszystkich płci) nie ubiegają się o żadne licencje czy pozwolenia na wykorzystanie wymyślonych przez kogoś innego postaci, światów i wydarzeń fikcyjnych. Można powiedzieć, że kradną oni stworzone przez kogoś uniwersa, a ich działalność twórcza narusza prawa autorskie, co stawia legalność fanfikcji pod znakiem zapytania. Te publikowane anonimowo w sieci utwory z założenia nie mogą przynosić żadnego zysku, a ich obieg jest w pełni niekomercyjny, stąd trudno uznać je za konkurencję dla profesjonalnych, licencjonowanych utworów – są one raczej darmową reklamą całej popkulturowej marki, której dotyczą (Lewis, Black, Tomlinson 2009: 73). W świetle polskiego prawa autorskiego legalność fanfiction jest jeszcze bardziej wątpliwa (poza pewnymi przypadkami), ale praktyka prawa rozmija się tutaj całkowicie z jego literą, gdyż w Polsce nie są znane przypadki sądowego dochodzenia praw wobec piszących fanów (Oberc 2021: 84-91).

Taka sytuacja niewątpliwie ma swoje wady. Sama nie do końca jasna legalność pisania o postaciach, do których prawa autorskie ma ktoś inny, może być dla niektórych zniechęcająca. Jednak sytuacje, w których fanfikcje wzbudzały wielkie emocje i wywoływały skandale, wydają się należeć do przeszłości², a wielkie koncerty medialne ryzykowałyby ośmieszeniem, próbując procesować się z nastolatkami

¹ Pugh uważa, że fanfiki nie różnią się zupełnie niczym od profików pod względem kryteriów literackich i literaturoznawczych (Pugh 2005: 11). Pewne różnice są jednak bezpośrednią pochodną odmiennego sposobu publikacji.

² Taki skandal z czasów, gdy fanfiction stawiało pierwsze kroki, opisuje Bacon-Smith (1992: 208). Dzisiaj zdarza się, że autorzy, zwłaszcza pisarze, wyrażają swoją dezaprobatę wobec fanfiction, a ich prawnicy wysyłają listy z prośbą o zaprzestanie pisania do poszczególnych autorów lub stron publikujących ich teksty. Zwykle jednak sprawy kończą się na nastraszaniu autora fanfiction, nie trafiają do sądu, a teksty pojawiają się w sieci ponownie, pod

przelewającymi na wirtualny papier swoje fantazje o ich bohaterach³. Liczba tych tekstów sprawiłaby zresztą, że ich prawnicy musieliby zajmować się już wyłącznie tą sprawą⁴. Uzasadnieniem uznania fanfiction za legalne może z założenia być tak zwany zakres dozwolonego użycia: fanfiction jest niekomercyjne, przeobraża oryginał zamiast go kopiować, nie konkuruje z oryginałem (kieruje się do publiczności, która z założenia musi znać i kochać oryginał, żeby interesować się fanfikcją), nie zagraża interesom finansowym właścicieli oryginału oraz posiada charakter edukacyjny (ćwiczenie warsztatu pisarskiego)⁵. Gdyby jednak ktoś chciał czerpać zyski ze swoich fanfikcji, musiałby się liczyć z konsekwencjami prawnymi, co może nie być w pełni sprawiedliwe, biorąc pod uwagę względną samodzielność, oryginalność i ogólną wartość literacką niektórych utworów tego typu.

W porównaniu z profikiem fanfiction ma jednak także wiele zalet. Pierwsza jest oczywista: przebicie się przez bardzo konkurencyjny rynek książki i wydanie własnej fanowskiej opowieści jako utworu licencjonowanego, przypieczętowanego przez twórców ukochanego programu, jest bardzo trudne i uda się tylko najbardziej utalentowanym (albo: ustosunkowanym) pisarzom. Fanfikcję może napisać i anonimowo opublikować każdy, o ile tylko zna dany program i ma dostęp do komputera i internetu. Co więcej, zawarte w niej treści nie podlegają żadnej cenzurze i fan może nadać przygodom swoich ulubionych bohaterów taki bieg, jaki sobie życzy. Nic nie ogranicza jego fantazji, a jego możliwości twórcze są nieporównanie szersze niż w przypadku tekstu licencjonowanego. Tekst profesjonalny może zyskać na jakości językowej poprzez wygładzenie go, będące częścią normalnego procesu wydawniczego – redakcja, korekta, recenzja, wielokrotne czytania sprzyjają podniesieniu jakości formalnej końcowego produktu. Jednak oznaczają one też, że tekst autorski musi zadowolić oczekiwania wielu osób, wpisać się w to, co przyjęte w kręgu danego medium. Fan nie może skorzystać z pomocy profesjonalnych znawców słowa pisanego, ale też nie musi się do nikogo dostosowywać: po prostu pisze to, co chce, i jak chce, a nawet gdyby popełnił błędy językowe czy nielogiczności w treści, być może

zmienionym pseudonimem. Takie działania są jednak ogólnie dość rzadkie i należą do mniej lub bardziej odległej przeszłości.

³ Jedną z takich spraw były „wojny Potterowe”. Właściciel praw do ekranizacji *Harry’ego Pottera*, Warner Bros, podjął kroki prawne przeciwko nastoletnim fanom piszącym dla redagowanej przez – również nastoletnią – Heather Lawver strony *The Daily Prophet*, pozwalającej na wczuwanie się w fikcyjne postaci ze świata *Harry’ego Pottera*. Presja opinii publicznej i działania młodej redaktorki zmusiły firmę do wycofania się i publicznego przyznania do błędu (Jenkins 2006: 185-191).

⁴ Jak prawnicy Anne Rice, autorki popularnej książkowej serii o wampirach. Dziś fanowskie teksty o bohaterach jej książek można bez trudu znaleźć w sieci, co dowodzi, że ostatecznie jej działania nie przyniosły skutku.

⁵ Wyczerpujące omówienie tej kwestii w: Lewis, Black, Tomlinson 2009; Oberc 2021: 84-97 oraz Jankowiak 2014.

znajdzie czytelników, w których jego tekst poruszy jakąś czułą strunę i stanie się ich ulubionym pomimo tych niedoskonałości⁶.

Wreszcie – z definicji niekomercyjny charakter fanfikcji, choć w pewnym sensie krzywdzący dla fanów, daje im wolność, której nie gwarantuje żadne przedsięwzięcie komercyjne. Choć pojawiały się różne inicjatywy zmierzające do monetaryzacji pracy fanów, żadna z nich nie zyskała sobie ich uznania; przykładem może być platforma Kindle Worlds założona w 2013 roku, która miała umożliwiać zarabianie na fanfiction, jednak pod warunkiem podporządkowania się określonym wytycznym, i została w zasadzie odrzucona przez fanów (Oberc 2021: 100). Brak zewnętrznej gratyfikacji czy prestiżu przesądza o tym, że tego typu piśmiennictwo (i czytelnictwo) zawsze jest źródłem przyjemności, która jest główną motywacją piszących i czytających fanfiki. Jak ujęła to pewna fanka cytowana w monografii Kobus: „Nikt nikomu nie płaci za pisanie tego i nikt nikomu nie każe tego czytać – ludzie to robią, bo autentycznie to kochają. To właściwie niesamowite” (holywatred, cyt. za: Kobus 2018: 76, tłum. DP).

1.1.2. Dystrybucja fanfiction

Rozważmy inne aspekty zaproponowanej powyżej definicji fanfikcji, a w szczególności związane z nią medium (internet), przez wielu badaczy uważane za kluczowy element procesu powstawania i odbioru fanfiction (np. Gąsowska 2015: 56-101). Choć internet rzeczywiście otworzył przed piszącymi fanami pewne wcześniej nieistniejące możliwości, fanfikcja istniała już na długo przed pojawieniem się tego medium. Jeśli chodzi o teksty inspirowane kulturą masową, pierwsza duża fala fanfików pojawiła się w reakcji na amerykański serial *Star Trek*, emitowany w latach 1966-1969. Choć oglądalność tego innowacyjnego, przygodowego programu rozgrywającego się na statku kosmicznym nie była satysfakcjonująca dla studia, które kilkakrotnie podejmowało decyzje fatalne dla serialu, doczekał się on grupy wyjątkowo wiernych i aktywnych fanów (a właściwie głównie fanek), która stale rosła, w miarę jak do emisji trafiały powtórki serialu. Grupa ta stworzyła także pierwszy nowoczesny fandom skupiony wokół fenomenu medialnego. Działalność fanów przejawiała się w organizowaniu zlotów i konwentów, przebieraniu się za bohaterów serialu (*cosplay*), nagrywaniu na wideo i wielokrotnym oglądaniu wyemitowanych odcinków, spotykaniu się, by celebrować przedmiot wspólnej pasji (Lichtenberg, Marshak, Winston 1975: 9-33, 52-70). Fani *Star Treka* byli tak zdeterminowani, że zdołali ocalić go przed prawdopodobnym zdjęciem z anteny w trakcie drugiego sezonu, zasypując siedzibę

⁶ Fanfiki nie mają zresztą monopolu na błędy i nielogiczności – można je także znaleźć w profesjonalnie wydanych książkach.

decydentów dziesiątkami tysięcy listów⁷. W ten sposób uratowali program, który później miał się stać fenomenem popkultury i którego rozmaite kolejne odsłony telewizyjne i kinowe podtrzymywały zainteresowanie widzów przez dekady. Obecnie w serwisach streamingowych można zobaczyć kilka nowych seriali spod znaku *Star Treka*, a ogółem wyemitowano tysiące odcinków seriali oraz kilkanaście pełnometrażowych filmów związanych z tym tytułem.

Jednak, choć uratowanie oryginalnego serialu, który zapoczątkował ten fenomen, jest na pewno istotne z punktu widzenia dziejów popkultury oraz pokazuje siłę i skuteczność fanowskiej determinacji, to inny wkład fanów, a właściwie fanek, tego serialu jest dużo donioślejszy dla poruszanej tutaj problematyki. Fankom tym mianowicie nie wystarczył jeden odcinek tygodniowo, a swoją potrzebę dodatkowego kontaktu z ulubionymi postaciami wyrażały w tworzeniu własnych treści. Nie każdy może wprawdzie nakręcić film czy serial, ale każdy może wziąć kartkę i ołówek i dopisać kolejną przygodę swoich ukochanych bohaterów, zgodną z duchem oryginału lub wyrażającą takie fantazje, których na ekranie nie miałyby szansy zobaczyć.

Żeby tekst nie pozostał w szufladzie, fanki *Star Treka*, a także innych seriali aż do lat 90. XX wieku, radziły sobie, wydając amatorskie pisma zwane fanzinami (ang. *fan-zines* lub *zines*). Przepisywane na maszynie, kopiowane na mimeografie lub kserokopiarce, składane ręcznie i rozprowadzane za symboliczną opłatą na konwentach lub pocztą, takie pisma zawierały opowieści o bohaterach ulubionych seriali, poezję, a także artystyczne ilustracje (dzisiaj zwane fanartami) (por. Lichtenberg 2013: 91-99). Fanfiction związane ze *Star Trekiem* zasługuje na szczególną uwagę, gdyż w jego ramach zostały stworzone gatunki i motywy, które weszły do kanonu fanfiction i są popularne w różnych fandomach do dziś. Fanfiki publikowane obecnie w internecie mają nieporównywalnie szerszy zasięg niż dawniejsze ręcznie składane i kopiowane pisma, lecz idea jest ta sama: stworzyć i rozprowadzić wśród innych fanów teksty o wspólnie uwielbianych bohaterach.

Niemniej jednak trzeba również pamiętać, że samo zjawisko fanfiction jest starsze niż lata 60. XX wieku i pojawiło się już przed upowszechnieniem się telewizji jako medium popkultury. Wcześniej za pióra sięgali fani literatury: przygody Sherlocka Holmesa czy powieści Jane Austen poruszały wyobraźnię do tego stopnia, że nie brakło amatorów, którzy pragnęli przedłużyć przyjemność z obcowania z tymi fikcyjnymi światami, dodając do nich nieautoryzowane rozdziały własnego pomysłu (por. Jamison 2013: 42-53). Fanfiction dotyczące słowa pisanego ma swoją specyfikę w porównaniu z bardziej popularnymi tekstami dotyczącymi innych zjawisk

⁷ Szczegółowa historia całej kampanii opisana i udokumentowana na Fanlore (strona porównywalna do fanowskiej Wikipedii): https://fanlore.org/wiki/History_of_Star_Trek_Fan_Campaigns [DW: 11.03.24].

BIBLIOGRAFIA

Korpus i inne teksty fanfiction

Korpus (studium przypadku, rozdział 5)

Wszystkie prace uczestniczki studium przypadku dostępne pod linkiem: <https://archiveofourown.org/users/vogue91/works> [DW: 9.05.2023].

vogue91, 2017, *And I Watch*, <https://archiveofourown.org/works/12983961>.

vogue91, 2018, *The Extensible Man*, <https://archiveofourown.org/works/14022825>.

vogue91, 2019, *Endgame*, <https://archiveofourown.org/works/18788239>.

vogue91, 2023, *You're the Only Path I Know*, <https://archiveofourown.org/works/46900645>.

vogue91esp, 2019, *El hombre extensible*, <https://archiveofourown.org/works/21510577>.

vogue91fra, 2020a, *Abandonné*, <https://archiveofourown.org/works/23003491>.

vogue91fra, 2020b, *Kouri*, <https://archiveofourown.org/works/23003509>.

vogue91fra, 2020c, *L'homme extensible*, <https://archiveofourown.org/works/23026912>.

vogue91fra, 2020d, *Terminé*, <https://archiveofourown.org/works/27234688>.

vogue91fra, 2021, *Insouciant*, <https://archiveofourown.org/works/33899986>.

vogue91fra, 2022, *Courant pour ta vie*, <https://archiveofourown.org/works/41596467>.

vogue91fra, 2023, *Je n'ai plus que toi de chemin*, <https://archiveofourown.org/works/46900618>.

vogue91ita, 2019, *L'uomo allungabile*, <https://archiveofourown.org/works/21570355>.

vogue91port, 2020, *O homem extensível*, <https://archiveofourown.org/works/24915109>.

Inne cytowane teksty fanfiction

Asterismal, 2020, *In Sickness*, <https://archiveofourown.org/works/23760568> [DW: 12.04.2023].

DameLicorne, 2019, *La plume du champion*, <https://archiveofourown.org/works/19020781> [DW: 17.04.2023].

GubraithianFire, 2016, *For Your Eyes Only*, <https://archiveofourown.org/works/8492362> [DW: 3.05.2022].

Lou_Phoque, 2022, *Construire une famille, mode d'emploi*, <https://archiveofourown.org/works/38467471> [DW: 6.02.2023].

Petite Pirate, 2018, *De l'autre côté du miroir, il y a un Patronus*, <https://archiveofourown.org/works/11449560/chapters/25662171> [DW: 4.06.2022].

- PinaNaponi, 2021, *Under Your Skin*, <https://archiveofourown.org/works/32032441> [DW: 5.06.2022].
- USS_Genderprise, 2022, *Catch a Hint*, https://archiveofourown.org/collections/KS_AdventCalendar2022/works/43116064 [DW: 14.04.2023].
- Yassfiedjimkirk, 2022, *When Words Fail*, https://archiveofourown.org/collections/KS_AdventCalendar2022/works/42635172 [DW: 14.04.2023].

Opracowania krytyczne

- Adamek I., 2013, *Kompetencje kluczowe a swoistość kompetencji kreatywnych nauczyciela*, [w:] I. Adamek, J. Bałachowicz (red.), *Kompetencje kreatywne nauczyciela wczesnej edukacji dziecka*, Impuls, Kraków, s. 15–48.
- Anderson B., 1991, *Imagined Communities. Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*, Verso, London.
- Appadurai A., 2005, *Nowoczesność bez granic. Nowoczesne wymiary globalizacji*, przeł. Z. Pucek, Kraków: Universitas.
- Arnold J., 2011, *Attention to Affect in Language Learning*, „Anglistik. International Journal of English Studies”, no. 22(1), s. 11–22.
- Aronsson M., 2019, *La fanfiction et le FLE : Une manière d'enrichir l'enseignement de la littérature à l'Université?*, „Bergen Language and Linguistics Studies”, no. 10(1), s. 1–14, <https://doi.org/10.15845/bells.v10i1.1438>.
- Atkinson JW. 1964. *An Introduction to Motivation*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Bacon-Smith C., 1992, *Enterprising Women: Television Fandom and the Creation of Popular Myth*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Bandura A., 1997, *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, Freeman, New York.
- Baran-Łucarz M., 2017, *Motywacja do nauki języka angielskiego w drugiej klasie szkoły podstawowej*, „Neofilolog”, nr 48(1), s. 119–141, <https://doi.org/10.14746/n.2017.48.1.08>.
- Barner A.J., 2017, *The Case for Fanfiction: Exploring the Pleasures and Practices of a Maligned Craft*, McFarland, Jefferson.
- Barthes R., 1984, *La mort de l'auteur*, [w:] R. Barthes, *Le bruissement de la langue. Essais critiques*, t. 4, Seuil, Paris, s. 61–67.
- Beacco J.C., 2018, *L'altérité en classe de langue. Pour une méthodologie éducative*, Didier, Paris, <https://doi.org/10.14375/NP.9782278092246>.
- Behrenwald S.J., 2012, *Fan Fiction Practices in ESL Writing Classrooms*, [w:] G. Kessler. A. Oskoz, I. Elola (eds), *Technology Use Across Writing Contexts and Tasks*, TX: CALICO, San Marcos, s. 277–296.
- Berkowitz D.E., 2013, *Fanfiction: What Educators Really Need to Know*, „School Library Journal”, sekcja „Connect the Pop. An Intersection of Pop Culture, Transliteracy, and Critical Thinking”, <http://blogs.slj.com/connect-the-pop/2013/07/english/fanfiction-what-educators-really-needto-know/> [DW: 1.09.2023].
- Berkowitz D.E., 2018, *How is Fanfiction Framed for Literacy Education Practitioner Periodical Audiences: Media Frame Analysis (2003-2013)*, „Theses, Dissertations and Culminating Projects”, no. 199, <https://digitalcommons.montclair.edu/etd/199> [DW: 5.09.2023].

SUMMARY

FANS OF POPULAR CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM: THE POTENTIAL OF FANFICTION FOR SECOND LANGUAGE ACQUISITION

The aim of this monograph is to present the potential of fanfiction in teaching and learning foreign languages. Fanfiction is one of the most popular practices of the global fandom, i.e. the community of fans mainly centred around phenomena related to popular culture. The analysis focuses on virtual fan environments where stories set in fictional worlds of popular culture are created and shared, often in non-native languages. Writing these amateur literary texts requires the mobilisation of the very skills often taught in formal education: mastery of linguistic resources, including in foreign languages, as well as the ability to plan, edit, and proofread texts. The educational potential of fanfiction is considered in two ways: in the context of informal language learning through the creation, reading, and commenting of fanfiction on fan websites, and as a tool for use in formal education.

The monograph is divided into six chapters grouped into two parts—the first, theoretical, titled “Contexts” (Chapters 1-4) and the second, research-based, titled “Applications” (Chapters 5-6). The first chapter provides an in-depth discussion of the phenomenon of fanfiction, attempting to define it, illustrate its specificity, and classify its types. The second chapter reviews the issue of motivation in SLA and fandom. It discusses selected theories of motivation in psychology and language learning, as well as topics related to engagement, identity, and effect in fandom. The comparison highlights the contrast between the externally driven motivation typically observed in formal education and the internal motivation prevalent in fandom. Chapter three focuses on the aspects of fanfiction that may be problematic or controversial in the context of using it in a foreign language classroom, particularly in public schools. It addresses the most common stereotypes about fanfiction, such as its quality, potentially harmful content, the presence of sex and violence, and the relevance of global pop culture material to the national cultures often studied in foreign language classes. The aim of this chapter is to show that, although many

negative stereotypes surround fanfiction, most are unfounded. Chapter four explores the potential usefulness of fanfiction in formal, school-based foreign language education. It reviews general, key, communicative, and linguistic competences, considering how fanfiction can be used in the language classroom to develop these competences, in ways inspired by fan practices related to its production, reception, and distribution. Additionally, it outlines the possibilities for working with fanfiction using selected pedagogical approaches, methods, and techniques.

The second part includes reports from two empirical studies that examine the educational potential of fanfiction from two perspectives: as a fan practice spontaneously undertaken in an informal learning environment, such as a fanfiction website, and as didactic material for use in formal learning. Chapter five presents a case study analysing text samples created by a fanfiction author who perceives her writing activity as an effective way to develop her language skills. Chapter six, in turn, reports on an action research study in which Romance Philology students participated in a semester-long fanfiction project. Their task was to read and create texts based on their favorite pop culture universe. The participants were also asked to complete four extensive surveys with open-ended questions, where they could share their observations, express their emotional attitudes toward the project, and self-assess their progress in mastering French during the project.

Both theoretical reflection and research show that fanfiction has the potential to be a motivating tool for foreign language learning, with versatile applications in one- and multi-directional communicative tasks (production, reception, interaction, and mediation). An additional benefit is the opportunity to develop general competences (digital and media literacy, *savoir-être*) and increased motivation for popular culture fans.

Keywords: fanfiction, SLA, informal language learning, motivation, digital literacies

Monografia *Fani popkultury na lekcji języka obcego. Glottodydaktyczny potencjał fanfiction* wpisuje się w nurt badań nad wykorzystaniem nowych zjawisk kulturowych w nauczaniu i uczeniu się języków obcych, zarówno w kontekstach formalnych, jak i nieformalnych. Jej celem jest kompleksowa prezentacja możliwego glottodydaktycznego użycia fanfiction, czyli tzw. literatury fanowskiej, nieoficjalnej, publikowanej anonimowo w sieci. Zjawisko to, choć od ponad trzech dekad jest przedmiotem intensywnych badań światowych kulturoznawców, medioznawców i socjologów, doczekało się stosunkowo niewielu ujęć z perspektywy glottodydaktycznej, szczególnie na gruncie polskim. Niniejsza pozycja częściowo wypełnia tę lukę.

Adresowana w pierwszym rzędzie do badaczy glottodydaktyków, ale potencjalnie użyteczna także dla praktyków książka proponuje wszechstronne i szczegółowe spojrzenie na różne aspekty wykorzystania fanfiction w nauce języków obcych. Syntetyczna prezentacja samego zjawiska wraz z jego socjokulturową specyfiką ułatwia lekturę odbiorcom, którzy nie zetknęli się wcześniej z fandomem.

Oprócz analiz teoretycznych rozprawa zawiera również obszerną część badawczą, na którą składają się sprawozdania z dwóch badań własnych autorki: studium przypadku wielojęzycznej fanki, publikującej swoje fanfikcje w sieci, oraz projektu fanfiction zrealizowanego w ramach studiów romanistycznych. Zarówno z refleksji teoretycznej, jak i z badań wyłania się obraz fanfiction jako narzędzia potencjalnie motywującego do nauki języka obcego, o wszechstronnym zastosowaniu, z którym na pewno warto się zapoznać.

Dorota Pudo – dr nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się dydaktyką języków obcych, koordynuje specjalizację pedagogiczną na filologii francuskiej oraz prowadzi zajęcia z dydaktyki w ramach przygotowania studentów do zawodu nauczyciela. Członek Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego, autorka artykułów dydaktycznych publikowanych w pismach takich jak „Neofilolog” czy „Romanica Cracoviensia” oraz licznych publikacji w monografiach zbiorowych o tematyce dydaktycznej.